

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег
дана свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4. ф., на по год. 2. ф. на три
мес. 1. ф. Рукописи се не враћају.

О ЗАКОНОДАВСТВУ У УСТАВНОЈ ДРЖАВИ.

(Из књиге: „О уставној држави и њезиним установама.“)

Од Ђ. Вукићевића.

б) О правима законодавног тела и земаљских заступника.

Земаљски сабор и заступници у уставним државама имају у главном ова права:

1. Право иницијативе. То ће рећи сабор је властан предлагати законе. Без воље и саглашења земаљских заступника не може никакав нов грађанскоправни ни државоправни закон донешен бити, а тако исто не могу се ни стари закони мењати или посве укинути ако на то не пристане сам сабор. При постављању закона сабор има мотрити на име на то, да донесени закони не вређају законито стечена права држављана; да одговарају интересима и потребама народа. Што се пак мењања самога устава, или основних опредељења устава тиче, то у већине уставних држава такође у делокруг самога сабора спада, премда ми нисмо тога мњења као што смо потање разложили у чланку „о општем гласању.“ Ми држимо да је сваки сабор позван да једино дела у обиму постојећег устава, све пак што је ван тога обима тиче се првобитних и неизгубивих права самога народа и има се са правног гледишта тек путем јавнога гласања решити.

2. Право, да се без њиног изричног одобрења не могу држави наметути никакви порези посредни ни непосредни. Сабор има определити количину државног прорачуна (буџета) на једну или више година, као и изворе, којима се исти прорачун подмирити има. У неким уставима, као и у угарском од год. 1848 не може

владаца сабор распустити, док овај годишњи буџет не определи. Тако исто не може влада без саизвољења сабора никакав државни зајам подићи. Сабор има определити изворе и начин исплате државних дугова.

3. Право интерпелације. Под овим се разуме право, да сваки заступник сме владу, или појединог министра позвати, да даде објашњење о појединим мерама и наредбама, које је учинио у унутрашњој управи, или спољашњој политици. Министарска је дужност на ово или одма или доцније одговора дати ван ако мисли, да би овим објашњењем општој ствари шкодио, и онда може одговор ускратити.

4. Право контроле, по коме сабор може владу или поједине ministre на одговор позвати за учињена дела и наредбе како у унутрашњој управи, тако и у спољашњој политици. За то се прописује у уставној држави, да сваку наредбу владину има један министар премалотписати, да се зна ко одговара на исту. Ово је једна од најважнијих гаранција уставне слободе, и најсигурније оруже да се предупреди свака самовоља и злоупотребе државне власти. О министарској одговорности говорићемо у посебном чланку опширније.

5. Право поднашања сваковрсних тегоба и петиција сабору. У угарским уставима допушта се свим држављанима без разлике, да своје тегобе и петиције могу управо и непосредно на сабор управљати, у другима могу то чинити тек посредством народних заступника. И о овоме говорићемо опширније у чланку о петицијама и тегобама.

6. Једино саборски заступници имају право дозволити новачење за војнике, определити број новака као и начин по коме се исто новачење предузети има.

7. Право искати од владе да саопшти сабору уговоре, које је склопила са другим државама, дипломатске ноте, као и остала писмена, која се тичу спољашње политике.

8. Право изјавити своје мњење, своје жеље, наде, осећаје, тегобе и страве у свима питањима која се тичу државе и народа. У уставним монархијама отвара обично владар сабор тако званом престолном беседом, у којој се излаже стање и одношаји државни. Ова се беседа има пре свега у министарском савету претрести и развидити; а сабор је властан на ову беседу одговарати у виду адресе. У овој адреси одговара сабор на поједине тачке које су у престолној беседи изложене, у њој исказује своје жеље и надежде, своје тежње и осећаје. У адреси се често

открива цео политички правац и осведочење законодавнога тела, по томе много пута бива, да влада распусти сабор чим се усвоји адреса, те с позивом на народ нове изборе за сабор распише.

9. Право имунитета заступника назива се таково преимућство заступника, по коме они за своје говоре и делање на сабору ником низу одговорни, ван самоме сабору, нико их не може на суд ставити и пресудити због онога, што су на сабору говорили и делали. У неким земљама простире се право имунитета заступника још даље; тако напиме гдегде не могу због дуга под затвор доћи, не могу се због општеправног преступа у истрагу ставити, једном речи не могу се лишити личне слободе, ни због каквог дела и злочина, ван ако се на самом делу увате, но и онда мора кривичка власт о сваком таквом случају известити председништво саборско.

Под правом имунитета морамо осим тога разликовати право, по коме саборски заступник ником није одговоран за своје говоре и делање на сабору ван самом сабору и право, по коме он и у опште правном погледу нека преимућства ужива, као: да не може лишен бити своје личне слободе ни због дуга, шта више да не може ни под истрагу због каквих општеправних преступа доћи.

Што се прве тачке тиче, о томе не може никакве сумње бити. Заступници саборски имају бити контрола влади, имају заступати интересе државне, недопуштати, да им се од стране владе икаква штета наноси. Извршење овог позива бива влади често неповољно. Строго и опорно претресање дела владиних доводи често поједине заступнике у немилост и мржњу код владе. Можно је дакле да влада може предузети судске и кривичне мере против појединих заступника, да би их се тако ослободити могла; па баш ако и не буде тако шта, сама могућност по себи већ довољна је, да поједине уздржи од строгог и беспристрасног претреса владиних дела. На овај начин промацио би сам сабор свој задатак. За то се у свакој уставној држави мора дати гаранција свакоме заступнику, да га редовни судови не могу позивати на одговор и казнити за оно, што би на сабору говорио и делао. Овим се не каже, да је заступницима слободно безазорно говорити и врећати како владара у сабору и ван њега, да је слободно правити насиља и реметити законити ред. Сабор има не само дисциплинарну власт над члановима, но и право кажњења. Прво се опомињу разуздани и непослушни чланови, за тим укоравају и то се може и у записник ставити, а на послетку, ако

се види, да поједини чланови не престају увреде наносити и ред нарушавати, не може се закратити сабору право, да таке неправљиве чланове из средине своје коначно искључи. Ово би била довољна каштига за сваку увреду, коју би поједини члан незаконним путем било владару и сабору било појединим личностима нанео.

Што се другога питања тиче, да ли се имунитет заступнички протеже тако далеко, да они ни због других општеправних преступа и злочина за време саборског течаја не могу пред суд стављени и кажњени бити, о томе су различне мисли и обичаји у појединим уставним државама. Једни држе, да се овако преимућство заступника не слаже са начелима правне државе. За ту ници саборски баш су на то позвани да бране подједнако равноправност свију држављана пред судом и да не смеју никако сами себе испод општег правила изузети. Саборски мандат не може ником поделити слободу, да чини неправду и кривичке преступе. Други су тога мњења, да се имунитет саборских заступника има протегнути и на општеправне преступе и злочине из тога узрока, што се овим начином одузима влади могућност, да неповољне јој чланове, имала на то довољно повода или не, под истрагу и затвор ставља, да ће она често сама навластито тражити повода да предупреди могућност приступа појединих чланова на сабору, који би јој опасни и неповољни били. Ми смо тога мњења, да се имунитет заступника не може тако далеко простирати, и да се с правне стране никако оправдати не може. Што се питања целисходности тиче, и ту не увиђамо довољно нужде, да се праву имунитета тако далеко границе поставе. У данашњем просвећеном времену ретко ће се која влада овим неправедним начином послужити, да себи неповољности са пута уклони. Држим да би овим поступком влада себи још веће неповољности проузроковала, но што су оне, које је тиме уклонити мислила. Даље од целисходног устројства правосудства и зајамчене независности судија зависи много, да влада такове кораке из политичних обзира није кадра чинити. У колико правна држава овоме појму више одговарала буде, у толико ће мање ова злоупотребења од стране владе моћи бити, — у толико је мање нужно да се право имунитета простире и на општеправне преступе заступника.

Мислимо дакле да се право имунитета с правне стране може бранити само у толико, у колико се тиче слободе говора и делања на сабору и неодговорности за то пред судом. У овом

смислу узима се право имунитета и у Енглеској и северној Америци с тим јединим додатком, што се заступници за време трајања сабора не могу због дуга под затвор стављати. Овај једини изузетак долази још из средњег века и брани се тиме што дугови нису кривички предмети, и што веровници и носле закључења сабора имају прилике против својих дужника судски поступити. У већине устава данашњих находимо пак таква опредељења, по којима се земаљски заступници због општеправних пресуда могу истина под истрагу ставити, шта више и казнити, али само тако, ако на ото сам сабор пристане. Зато се свака инкриминација противу појединога заступника има пре свега председнику сабора до знања ставити, те овај сваки такви случај сабору на решење поднети има.

ТЕТИНСКА РУЖА.

(Чешка)

Над Берунку под Тетину
Ружа цвати румена
А крај руже са јунаком
Мома стоји милена.

„К'о над нама стена тврда“
Прошанга му уздисај —
„Сунце сјајно, чедо бајно,
Љубав ми је така, знај!“

„Неверуј му“ певну тица
„Неверан ће бити млад
Стена ће се распанути —
Тек у вери ниче над!“

Ал главицом мома маше:
„Неје такав драги мој!“
Са осмејком тицу кара:
„Лажан ти је, тицо, пој!“

Ал тичица правду рекла:
Тврд се камен распаде,
Прохујаше бесни вали —
С' стене цвета нестаде . . .

Свела ружа под Тетину
Али с' пупком шта је — хој!
Увенуће и он с' мајком —
Штета за њи, Боже мој!

Ђена Павловић.

Д А Н П Р Е

Приповетка И. С. Тургењева.

IX.

Јелена прими љубазно Берсенева али не у башти већ у гостинској соби, пак одма, читаво са нестриљењем понови јучерашњи разговор. Она беше сама; Николе Артемевића некуд је

нестало, Ана Васиљевна је горе у својој соби лежала а на глави јој беше ладна повеза. Зоја сеђаше поред кревета њезиног; аљина јој беше ваљано намештена а руке је скрстила и на крило наслонила. Увар Ивановић дремао је у предсобју на широком, удесном дивану. Берсенев се опет опомене свога оца; успомена на њ беше му света. Али да и ми коју о њему рекнемо.

Отац Берсенева беше господар од осамдесет и две душе, које пред смрт своју ослободи, он беше изображен стари гетингенски ђак и писац једног рукописног дела о преступима или преображају душе на земљи, у којем беху шелингијанизам, шведенборгијанизам и републиканизам врло ориџинално смешани. Он је довео сина свога још као дечака у Москву и ту се одма после смрти жене своје стаде брижљиво занимати његовим васпитањем. Трудио се и приправљао је за њ сваки задатак врло савесно, али и врло безуспешно. Он беше сањало, книжевник, мистик. Када је говорио увек је запињао, глас му беше таван, изражавао се нејасно и волео је упоређивати свашта, свакога се устручавао пак и самог сина свога, којег је страшно волео. Није се дакле чудити, што је син му поред свега труда његовог само очима трептао, а ни у длаку није напредовао. Старац који се мало подоцне оженио, њему у то доба беже око педесет година, увиди на послетку да не може постићи оно, што жели, с тога даде свога Андру у неки завод. Ту се Андра поче учити, али се испод очевљевог надзора још не ослободи; он је често долазио у завод, па га је поучавао и разговарао се; с тога постаде на скоро управитељу и учитељима досадан; он им је доносио био разне књиге о васпитању деце, које, по његовом мњењу, беху врло добре. На послетку и самим ђацима не беше пријетна посета намрштеног и мршавог старца, на коме беше увек фрак пекс ванредне боје. Али ђаци нису ни мислити могли, да тај озбиљни господин, који се нигда не смеје, са својим штркљастим ходом, дугачким носом — све њи скоро као и сопственог сина свог воли, и подједнако се о свима брине. Једанпут им хтеде предавати нешто о Вашингтону, пак поче овим речма: „млади ученици!“ али већ на први звук његовог необичног гласа разбегоше се сви млади ученици. Тако частан овај Гетингенац нигда мировао није, забављао се историјом и разним питањима. Кад млади Берсенев дође на свучилиште, поче отац с њим заједно на предавања одлазити; али већ га здравље поче изневеравати. Догађаји од 1848. године га на послетку до основа потресу, морао је читаву књигу да прерађује; Он умрје 1853. године и не

доживи да види сина као кандидата. На самрти још једанпут му као аманет остави, да цео живот свој науци посвети; последње речи му беху: „Предајем ти светионик, који сам држао догод сам могао, не испуштај га из руку до краја живота твога.“

Берсенеv још много говораше Јелени о своме оцу. Сада више није био тако збуњен као што је обично кад је с Јеленом бивао, а и муцао је мање но досад. На по летку поведе разговор о свеучилишту.

— Реците ми је л било међу друговима вашим ванредних људи? питаше Јелена.

Берсенеv помену Шубина.

— Није, Јелена Николајевна, истину вам морам рећи, да међу нама није било ни једног ванредног човека. А и откуда! Кажу да их је било некада на московском свеучилишту! Али сад их нема. Сад се може рећи да је то обична школа — а не свеучилиште. Мени се није допадало међу мојим друговима дода он нижим гласом.

— Тако? . . . прошапута Јелена.

— У осталом настави Берсенеv, — морам узети реч натраг. Ја познајем једног ђака, истина не из мога течаја, — али то је за цело необичан човек.

— Како се зове? запита Јелена живо.

— Димитрије Никаноровић, Инсаров. Он је Бугарин.

— Није Рус?

— Није.

— За што живи у Москви?

— Он је дошао овамо да се учи, пак знате ли каква му је цељ? Његова једина мисао је: да ослободи своју отаџбину. И прошлост му је необична. Отац му беше доста богат трговац, из Трнова. Трново је сада мала варошица, али некада беше престоница Бугарске, кад ова беше независна краљевина. Отац његов трговао је у Софији, и стајао је у свези са Русијом; а сестра му, рођена тетка инсаровљева, и сада живи у Кијеву, и удата је за старијим учитељем историје на тамошњој ђимназији. Године 1835-те, дакле пре осамнаест година, учињен је страшан злочин: матере инсаровљеве на једанпут нестале без сваког трага; и тек је после недељу дана нађоше убијену.

Јелена се сва стресе. Берсенеv умукне.

— Продужите, продужите молим вас, рече она.

— Говорило се, да је њу ухватио и убио турски ага; отац

Инсарова, кад се о свему увери, хтеде је осветити, али је мачем само ранио агу За то га стрељају.

— Стрељају без суда?

— Да. У то доба беше Инсарову осам година. Њега узму себи из сажалења суседи. Кад је сестра му чула шта се збило са братовљевом породицом, зажели узети себи нећака. И тако га пошљу у Одесу, а одонуд у Кијев. У Кијеву је живио читавих дванаест година. За то тако добро говори руски.

— Говори он руски?

— Као ви и ја. Кад му прође двадесет година (то је било у почетку године 1848.) зажели да се врати у отаџбину. Тако оде у Трново и Софију, прође читаву Бугарску уздуж и попреко, и проведе онде две године учећи матерински језик. Влада турска га је гонила, и без сумње да се за то време излагао страшним опасностима; ја сам једаред видио на врату његовом велику зарастицу сигурно траг од ране; али он не воли о томе говорити. Он је ћуталица. Ја сам покушавао да дознам што више али све бадава. Одговарао ми је само општим фразама. Јако је одсудан човек. Године 1850. врати се опет у Русију, и то у Москву у тој намери, да се усаврши у наукама, и да се, као што он вели, упозна с Русима, пак, кад изађе из свеучилишта

— Шта ће онда? прекине му реч Јелена.

Шта бог да. То се не може у напред погодити.

Јелена није дуго скидала очију са Берсенева.

— Ви сте ме учинили врло радозналом том приповетком, рече она. — Како изгледа тај ваш, како му је име Инсаров?

— Како да вам кажем? по мени није ружан. Али стрпите се, ви ће те га сами видити.

— Како ћу га видити?

— Ја ћу га довести вама. Он ће се прекутра доселити у наше сеоце и живиће код мене у моме стану.

— Тако? Али оће ли хтети доћи нама?

— Како не би! Њему ће шта више мило бити.

— Дакле није горд?

— Он? Ни мало. То јест, како се узме, он је горд, али не у том смислу, као што ви разумете. Он на пример не би ни пошто од кога узајмио новаца.

— А је ли сиромашан?

— Није богат. Кад је био у Бугарској онде је покупио незнатне неке остатке од очевљевог имања, а нешто му и тетка припомаже; али то је све маленкост.

— Он мора да је човек тврдог карактера, примети Јелена.

— Да. То вам је челичан карактер. А уједно има у њему нешто детињасто, просто, искрено, при свој његовој тајанствености. То је истина, његова искреност није оно, што се у нас искреношћу назива, то јест, искреност оних људи, који и немају шта да скрију Али као што рекох, стрпите се, ја ћу га вама довести.

— А не туђи се он? питаше Јелена.

— Не. Само себични људи отуђују се.

— А зар сте ви себичан човек?

Берсенеv се збуни.

— Врло сте ме учинили радозналом, настави Јелена. — Но не знате ли је ли се он осветио томе турском аги?

Берсенеv се насмеши.

— Освете налазимо само у романима, Јелена Николајевна; а међу тим за дванаест година је можда ага и умрљо.

— Али, није вам господин Инсаров ништа о томе помињао?

— Ништа.

— За што је ишао у Софију?

— Онде је живио отац његов.

— Јелена се замисли.

— Ослободити отацбину! рече она. — Страшно је и изговорити такве речи, тако су велике У том тренутку уђе у собу Ана Васиљевна и прекине им разговор.

Кад се Берсенеv то вече кући вратио, спопадну га необичне мисли. Он се није кајао што је обећао Јелени, да ће је упознати са Инсаровим. Шта више, њему се то врло природно чињаше, што је разговор о младом Бугарину такав утисак на њу учинио. Ни је ли он сам намерно увећавао тај утисак? Али се опет за то неко тамно, потмуло осећање угниздило у срцу његовом; њега је морила непојамна туга.

Али све то му није сметало кад је кући дошао, да не настави читање историје Хохенштауфена.

Х.

Трећи дан се Инсаров, по обећању своме, доселио Берсенеvu. Момка није имао, за то је морао сам своју собу у ред довести, најпре је дакле намештај собни у ред довео, отрљо с њега прашину, па је на последку и патос орибао. Особито се

дуго мучио са писаћим столом, којег никако није могао наместити на намењено му место; али је на последку опет Инсаров својим ђутљивим стрпљењем учинио што је наумио. Кад је већ све удесио као што ваља, онда замоли Берсенева, да прими десет рубаља у напред, које му припадају за поламесечни стан, и узне дебелу палицу на оде да разгледа околинуп свога новог становишта. Кад се Инсаров после једнога сата кући врати, позове га Берсенев да заједно с њим руча, али му Инсаров рече, да ће му само за данас бити гост, јер је већ уговорио са газдарицом, да од данас буде код ње на рани.

— Али за бога! рече Берсенев; — она ће вас рђаво ранити; верујте да та жена не уме кувати. Реците ми, молим вас, за што нећете да заједно ручавамо? ми би и трошак делили.

— Моја средства не допуштају ми да тако, као ви, ручавам, одговори Инсаров тихо смешећи се.

У томе смешењу беше нешто, чему се ниси могао противити. Берсенев је дакле ђутао. Он предложи Инсарову да га одведе после ручка Стаховљевима; али му овај рече, да је то послеподне одредио да пише писма својим Бугарима, пак га замоли да тога дана не праве посете. Тврда воља његова давно је Берсеневу већ позната била; али се сада тек, живећи с њим под једним кровом, уверио, да Инсаров нигда не мења намеру своју, као што и дано обећање нигда не одлаже. Из почетка се Берсеневу, као правом Русу, чињаше мало неотесана и смешна таква уредност која беше већа но у самих Немаца; али се наскоро нривикне на њу, и на послетку увиди, да је она, ако и не поштовања достојна, али бар врло угодна.

Друго јутро урани Инсаров већ око четири сата, пак обиђе читаво Кунцово, окупа се, попије чашу ладна млека, па оде радити, а посла је имао врло много; учио је руско право, руску историју и политичку економију, преводио је бугарске песме и летописе, скупиљао је материјал за источно питање, писао је руску граматику за Бугаре, а бугарску за Русе. Берсенев дође њему и обојица разговараху о Фајербаху. Инсаров га је слушао пажљиво, одговарао ретко, али умесно; из његових речи могло се видити, да је сам себе питао: је ли управо нужно изучавати Фајербаха, или се може прећи преко њега. Берсенев поведе реч о његовом раду, па га замоли да му што покаже. Инсаров му прочита неколико преведених бугарских песама, и зажели, да му Берсенев о њима своје мњење каже. Берсенев рече, да је превод

правиан, али није доста живостан. Инсаров запамти његову примедбу. Са песама пређе Берсенев на тадашњи положај Бугарске, и ту одма опази како се Инсаров при спомену отаџбине му сав промени; није дошао у ватру, а није му се ни глас узвисио, али читав створ његов као да је нову снагу задобио и устремио се напред, усне му дођоше оштрије и неумитније, а у упалим очима му заблиста се некакав таман неугасив пламен. Инсаров није волео говорити о оном што му се десило у отаџбини, али о Бугарској у опште говорио је радо са сваким. Када је помињао Турке, њихово угњетавање Хришћана, страдање и сиротињу свога народа и његове наде у бољу будућност; све би то он говорио полако, али из сваке речи провиривала је промишљена, давнашна и једина страст његова.

А покрај свега тога, мишљаше Берсенев, — турски ага мора да је и теби добро платио кад ти је и оца и матер убио.

Инсаров још и не доврши описивање своје отаџбине, кад се на собњем прагу указа Шубин.

Он је ушао у собу одвећ слободно и својски. Берсенев, који га је врло добро познавао, одма је опазио да га је опет нешто пекло.

— Имам част представити се рече Шубин отворено гледајући; моје име је Шубин, ја сам пријатељ овога младог човека (он покаже на Берсенева). Ви сте господин Инсаров, је л тако?

— Јест, ја сам Инсаров.

— Дакле ми дајте руку да се ближе упознамо. Ја не знам је ли вама говорио о мени Берсенев, али мени је о вама много говорио. Ви сте се овамо доселили. То је врло лепо! Молим немојте ми замерити што вас тако непрестано гледам. Ја сам вајалац, па вам у напред кажем, да ћу вас скоро молити за дозволу да слепим вашу главу.

— Моја глава стоји вам на услузи, рече Инсаров.

— Шта да радимо данас а ? рече Шубин па у једаред седе на неку ниску столицу опирући се обадвема рукама на колена. — Андрија Петровићу, има ли ваше благородство какав план за данашњи дан? време је дивно! јагоде и сено мирише баш као да пијеш какав чај за прси. Треба да начинимо какав фокус.*) А уједно треба да покажемо новоме становнику Кунцова и његове силне красоте. („А мучи га нешто“ мишљаше Берсенев). Но што ћу тиш, пријатељу Хорације? Отвори твоја пророчанска уста. Оћемо ли правити фокус?

*) Огњиште.

— Не знам како мисли Инсаров, рече Берсенев, он је, чини ми се, данас наумио радити.

— Ви оћете да радите? питаше кроз нос Шубин.

— Нећу, рече Инсаров; — данашњи дан могу и шетњи посветити.

— Тако! рече Шубин. — Но то је већ лепо од вас. Сада ајдето драги пријатељу, Андрија Петровићу, па покрите вашу премудру главу шеширом, и онда ћемо ићи куд нас очи воде. Наше су очи младе, оне виде далеко. Ја знам једну малу гостионицу, у којој ће нам дати најгори ручак; али ћемо зато опет бити весели. Ајдмо!

После пола сата иђаху сва троица по обали реке Москве. Инсаров је имао неку врло чудновату капу, која изазва у Шубина неко неприродно одушевљење. Али Инсаров није на то пазио. Он је корачао лагано, гледао је, дисао, говорио и осмејкивао се тихо; видило се на њему, да је тај дан сасвим посветио забави и наслади. „Тако шетају паметни дечаци у недељу,“ пришапне Шубин Берсеневу на уво. Међутим је Шубин чинио разне будалаштине, сад је трчао напред, сад би опет некакав особити положај заузео, сад се опет ваљао по трави. Мирноћа инсаровљева није га једила, већ га је некако принуђавала да се криви: „Што си се ти тако раћеретао Французу!“ питаше га два три пута Берсенев. „Да, ја сам Француз, или у пола Француз,“ одговори Шубин; а ти се држи средине, између шале и збиље, као што говораше један гостионски слуга. Млади људи пођоше десно од реке, по уској дубокој водојажи, која је водила кроз златну, високу раж међу две стене. Плава сенка падала је на њих са једне од тих стена. Златни сунчани зраци изгледали су, као да клизе по врховима класева; шеве су певале, препелице пућпурикале; трава се свугди зеленила; лаки поветарац је уздицао листиће и њијао цветиће њезине. После дугога тумарања, одмарања, и блебетана стигоше наши пријатељи до „прљаве“ гостионице. Послужитељ је при ручку сваком од њих по неколико пута ногу очепио, и наранио их врло неукусним ручком, а напојио неким прекобалканским вином, али покрај свега тога беху весели, као што је Шубин прорицао; а сам он био је највеселији, — али само по изгледу. Он је напијао у здравље непојамном, великом Венелину, у здравље бугарскога краља Крума, Хрума или Хрома, који је живио за времена адамова.

— У деветом веку, поправи га Инсаров.

— У деветом веку? Еј какве среће! рече Шубин. Берсенев

примети да Шубин, покрај све своје шале, жели само да проучи и упозна Инсарова, а изнутра као да га је нешто мучило, — Инсаров је међутим као увек остао миран и ведар.

На послетку се врате кући, и пошто се преобуку, пођу, да би верни остали својој јутрошњој намери, још истога вечера Стаховљевима. Шубин оде напред да јави е ће они доћи.

(Наставиће се.)

ПРИМОРСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

(Скупио Славољуб Лжичар.)

11.

Висока јела до неба,
Широке гране подигла,
Све равно поље прекрила,
У пољу ми је виноград,
У винограду цардина,
А у цардину наранџа,
А под наранџом постеља,
А на постељи млада снп,
Малахним чедом на руци,
Нико је не смје будити,
Ни мила мајка, ни тајко,
Ни мила браћа из лова!
Мајка јој бога мољаше,

Да пухне витар с планине
Д' обруни цветак с наранџе,
Да пане младој на лице.
Пухну ми ветар с планине,
Обруни цветак с наранџе,
И паде младој на лице.
Плахо се млада пробуди,
Наранџу стаде проклињат':
Наранџо војко, невојко!
Ти пуно цвета цветала,
А мало рода родила,
Јер ми се недаш наспати
Малахним чедом на руци! —

ДАРВИНОВА ТЕОРИЈА И НАУКА О ЈЕЗИКУ.

Посланица Авг. Шлајхера својему пријатељу дру Е. Хекелу, професору зоологије и директору зоологичког музеја у Јени.

Превео Стојан Новаковић.

Читаоцу да се не поплаши.

(Наставак.)

Приповједивши најприје како му је исти пријатељ писао да не пропусти прочитати добро познату књигу Дарвинову „О постајању видова у животињском и растињском свијету“ почиње Шлајхер говорити како је и он сам изрекао за језике са свијем

сродне погледе о тој ствари у својој књизи *Die Deutsche Sprache* готово у исто доба кад је Дарвинова књига изашла на енглеском језику, те по томе ништа још и незнајући о науку који се у њој излаже. Послије тога увода којег нама није требало преводити, А. Шлајхер почиње саму посланицу, и она гласи овако.

Ако си дакле рад знати, какав је утисак учинила на ме Дарвинова књига, ево ћу ти то веома радо изложити, и то овако пред свијетом, јавно. Над м се, да теби жестокоме браниоцу Дарвинове теорије, не ће бити немило да чујеш, како главне црте Дарвинова наука налазе примјену и на живот у језику или, како су је, може бити, већ нашле, ако смијемо казати, и не слутећи. Држим и то, да ове ствари, о којима мислим теби говорити, не ће бити без сваког интереса ни за друге људе. Обраћајући се прво теби, и чинећи себи безазлено задовољство да те изненадим отвореним писмом, говорим прије свега јестаственицима, од којих желим, да од сад више воде рачун о језицима, него што су то до сад чинили. И овдје ја не мислим само на физијологијско истраживање гласова, које је у пошљедње вријеме толико напријед корачило, него и на уважавање и разматрање језиковних разлика у њихову значењу за науку о човјеку. Зар неби могле те језиковне разлике послужити као основа природном систему за овај у својој врсти једини род? Није ли историја о развоју језика од главних страна историје о развоју човјечанства? Толико је ипак необорива истина да нико не може стећи себи добар поглед о суштини човјековој, ако не познаје и језиковне одношаје.

Тако исто је и то једна од најживљих мојих жеља, да се међу лингвистама све више уводи и утврђује јестаственичка метода. Може бити да ће ове врсте побудити којег год лингвисту да потражи поуке у методи у каквога ваљана ботаничара или зоолога. Ја му стојим добар, да се неће покајати. Ја барем знам врло добро, колико ми ваља захвалити изучењу дјела као што су Шлајденова научна ботаника, Карла Фогта физијологијска писма итд., што сам схватио суштину и живот језика. Из тијех сам књига први пут докучио, шта се то зове историја развијања. У јестаственика се може научити како вриједи за науку само она чињеница, која је нађена поузданим и потпуно објективним разматрањем и изведена одлуком основаном на такоме проматрању; таки би наук од велике користи био гдјекојим мојим другарима. Субјективно (по својој глави) тумачење, непоуздано етимологисање, дрска нагађања онако у маглу, на кратко све, чим се језиковним штудијама одузима научна озбиљност и чим се оне понижавају у

очима увиђавних људи, па што их управо смијешнима гради — губи се са свијем у онога који се научио да стане на означено становиште смјернога проматрања. Само тачно проматрање организама и закона живота њихова, само потпуна преданост научној ствари може постати начело и у нашем раду; а чему нема онако тврдог основа, може бити писано сто пута оштроумно и лијепо, али не може имати никакве научне вриједности.

Језици су организми природни који су постали без икаква уплива воље људске, који расту и развијају се по одређеним законима, тако старећ и изумирући; и у њих има врста појава, која се обично разумијева под именом „живота.“ Глотика (друкчије: лингвистика), наука о језику, по томе иде у јестаственицу; њезина је метода у свему онака као у јестаственици и у гранама њезиним. Тако се и мени Дарвинова књига, коју си ми, пријатељу, препоручио, није могла учинити сувише далеко од мојих стручних послова.

Мени се чини, да је Дарвиново дјело дошло на свијет умним правцем нашега времена не обзирајући се на оно мјесто, гдје писац без велике шљедствености попушта познатој ограничености својих земљака у религијозним стварима испричавајући се, како се појам о створењу свијета може ипак сложити с његовим назорима. У посланици овој ми ћемо то мјесто оставити на страну, у њему Дарвин сам себи на супрот говори, јер се с његовим излагањем може сложити само поступно постајање природних организама, никако пак створење из ничега. У самој ствари из Дарвинова наука излази као опћи почетак свију живих организама проста ћелијица, из које су се кроз врло дуго вријеме развили сви живи облици који се налазе и данас, као и они који су већ поизумирали. Тај најпростији облик живота видимо ми још и сад у организама који су заостали на најнижем ступњу развитка, па и у првим зачедцима и самих виших организама. Рекох, како ми се чини, да је Дарвинова књига у потпуној сугласици са философским основама које се данас налазе готово у свију јестаственичких писаца мање или више јасно освједочене и изречене. То сам рад и опширније да изведем.

Без сваке сумње правац мишљења новог времена иде на монизам (јединство). Дуализам (двојство) је за јестаственички научни поглед наших дана потпуно назад остављена ствар, па схватали га као супротност духа и природе, садржине и облика, суштине и појаве или ма како иначе. За данашњу науку нема материје без духа (т. ј. без закона који је упућује), али нема

исто тако ни духа без материје. Или још боље: нити има духа ни материје у обичном смислу, већ има само једно, а то је дух и материја у један пут *). Наше доба још нема философске системе монизма, али у развиту новије философије опажа се јасно тежња за таком системом. У о талом не ваља ни то пустити из вида, како је ток садашње научне радљивости постао другојачији него што је пређе био баш у слијед садашњег начина мишљења и проматрања ствари. Некада су људи најприје саградили систему, па су послје трудили се, да ствар под систему доведу; а данас се то ради управо на обрат. Најприје се људи удубљују у најсићаније изучење ствари у појединостима и не помишљајући на систематско саграђивање цјелине. С највећом тишином душевном подноси научник оскудицу какве философске системе која би одговарала стању наших оштрих и тачних изучења у појединостима, јер је увјерен, да се тако што и не може на пречац створити, него да ваља почекаги с огледом тијем све дотле, докле се не прибере довољна множина поузданих проматрања и поузданих знања из свију кругова човјечанске знаности.

Значење које је у данашње вријеме проматрање добило за науку и нарочито за јестаственичку науку — само је неопходна пошљедица монистичког основног погледа који иза ствари ништа не тражи, држећи да је ствар оно исто што и појава њена. Проматрање је темељ сувремене науке. Осим проматрања вриједи само још одлука, која се неопходно јавља као пошљедак на основу проматрања. Све што је састављено а priori, све што је у маглу измишљено, у најбољем случају вриједи колико оштроумна игра, али је пред науком невриједно и голо брбљање.

А проматрање нас данас учи, да се сви живи организми, који само могу ући у владу довољно тачног проматрања, мијењају по одређеним законима. Те њихове промјене, њихов живот, и јесу права суштина њихова; и ми их познајемо само онда када познајемо збир (суму) тијех промјена њиховијех када цијелу суштину њихову познајемо. Другим ријечима: ако не знамо, како је нешто постало (како се развило), и не знамо шта је. С тога је неопходна пошљедица начела проматрања значење, које је добила историја развита и научно изучавање живота организама поглавито за природне науке нашега времена.

*) Овај поглед натурализма основан је на проматрању, и кривити га за то исто би тако наопако било, као рећи му, да је једно што и спиритуализам.

Важност историје развитка за познање индивидуалног организма припозната је без икаква преговора. Историја развитка прво је нашла пута у зоологију и ботанику. Познато је, како је Лајел и трајање наших планета представио као врсту са свијем поступно пролазних промјена; напрасно и изненадно појављивање нових фаза живота и ту исто тако не долази, како не долази ни у животу других природних организама. И Лајел се прије свега позивље на проматрање. Проматрање трајања наше земље, на сваки начин веома кратко, чињено у наше вријеме, указује нам врло споро мијењање, и то нам и одузима право, да замислимо други какав начин мијењања за стара непозната нам времена. Одавно сам ја с истог становишта полазио и што се тиче промењивања живота језиковног, који смо такође могли разматрати непосредно и научно само за вријеме пошљедњих и најмлађих, сразмјерно врло кратких периода. И ово кратко вријеме од неколико хиљада година учи нас с необоривом и несумњивом поузданошћу, да се живот организама језиковних поглавито по одређенима законима у врло спорим промјенама кретао и да нам никад ни из далека не може припасти право да помислимо, како је то икада другојачије било. Дарвин и његови предходници корачили су корак даље него остали зоолози и ботаничари: живот имају не само индивидуе него и родови и видови; и они су постали мало по мало, и они потпадају непрекидним промјенама према одређеним законима. И Дарвин се као и сви испитаоци новог времена позивље на проматрање, и ако је оно стијешњено у мален простор времена, јер тако доноси сама ствар, онако као и при животу наше земље и при животу језика. Како ми од истине можемо да смотримо да родови нијесу стални, проматрана је моћ њихова промјењивања у опће, и ако у ограниченој мјери. Случајна је ствар узрок, те промјењивање родова у цијелости изгледа без значења, а та је случајна ствар краткоћа времена, у којем бјеше могућно удесити употребљива проматрања. У свези с пошљедцима других проматрања и да би се могло разумјети како су непрекидним спорим промјењивањем спрам онога које смо сами проматрати могли, постали родови и видови као што их видимо, ваља да замислимо грдни број хиљада година само за живовање живих организама на планети нашој.

С тога ми се чини, да је Дарвинова наука збиља само неопходан пошљедак оних начела која су данас стекла вриједност у јестаственици. Он се оснива на проматрању и управо је оглед историје развијања. Што је Лајел извео за историју трајања

земље наше, оно је Дарвин разложио за историју живљења становника земаљских. Није дакле наук Дарвинов никаква случајна појава, није он израд какве о обењачке главе, него је право правцато чедо нашега вијека. Није могло бити иначе, од пријеке је потребе било да се јави такав наук.

Оно што је Дарвин освједочио за родове животиња и биља, вриједи, барем у својим поглавитим цртама, и за језике и њихове организме. Главни задатак ових врста баш и јесте, да то покажу, и наумили смо да то започнемо, пошто смо у опће, надамо се, показали, како се кроз све науке основане на проматрању, међу које иде и наука о језику, јавља заједнички правац, покренут особитим философским правцем мишљења.

(Наставиће се.)

ПОДЛИСТАК.

Нешто о језику и стилу.

(Лудвик Берне.)

Године 1814. славнога спомена издајући политичке једне новине био сам тако срећан да сам био под педагошким надзором високомоћнога једнога полицајскога директора и цензора. Само се по себи разумије, да сам у то вријеме био млађи него данас, истом сам био полетарац у пискарању, нијесам био ни мало плашљив, био сам слободњак, и приличан вјетрењак. У тако срећноме расположењу душевном наштамнао ја чланчић „Инглизи су угурсузи.“ Господин полицајни директор врло спокојно избриса ту реченицу из историје свијета, и напомену ми пријатељски, како сам ја младић који доиста имам талента и како би била грдна штета, ако ја свој дар не обратим на што корисно. Како већ бијаше врло заузет послом не хтје чекати ни мало да га упитам, шта мисли он да би било корисно, него сам додаде: ето у њемачком језику шта га посла има и ето то је баш оно поље, на коме би сте могли много урадити. Ја му одговорим, како би у истину то поље било онолико пријатно колико родно, али да, по мом мишљењу, још није доба, да поштен човијек смије мислити на своје шетње или друга задовољства. Ако се ми бацимо на истраживања о њемачкоме језику, ко ће онда уредити Европу? — упитах ја њега. Полицајни директор и недижући очију са цензурнога листа нити устављајући својега брисања, одговори ми: то је наша брига. А ви можете своју срећну слободу — слободу? Боже сачувај да је он изрекао

ту ријеч Он рече: а ви можете своју ерећну безбрижност како ваља употребити, да се баците на испитивања о нашем језику. *Beatus ille qui procul negotiis* — додаде он томећи се у класичкој образованости. *Atque emolumentis?* у питањима ја заједљиво. Али он тога питања не чу, или га не хтје чути, и бијаше сумњиво, е да ли *Imo*. што он у тај мах написа значи скраћено *Impertinent*, или *Imprimatur*. А ја обећах да ћу послушати добар савет, узех свој исакаћени лист и опростих се с њиме

Од то доба сам често и озбиљски промишљао о језику и стилу, али нијесам још до селе нашао што сам тражио. Шта је то стил? Бифон вели: *le Style c'est l'homme*. У Бифона бјеше лијеп и диван стил, те је то ишло на његову воденицу, да се онака изрека призна. Али, да ли је та реченица истинита? Може ли се и обрнуто рећи: какав стил онаки и човјек. Та не би било право рећи само то: какав стил онака и књига, јер има те како ваљаних књига написаних веома рђавим стилу. Али рећи: каква књига онаки и човјек — било би још неправилно, и о томе се сваки дан примјером освједочавамо. Гдјекоји пише пјесме за чудо њежне, а овамо грубијан какога нема на свијету; други саставља шалљиве игре, а нема туробнијега човјека од њега; а трећи је момче веселаче, а поћне мисли пише. Макијавели је љубио слободу, а својега је Принципа написао тако, да је збунио и у књижевну неприлику довео све поштене психологе те нијесу могли извести на чисто, шта су говорили, и почеше казивати како је Макијавели писао политичку сатиру. Шта је то дакле стил? Како рекох ја не знам и врло бих рад да ме ко умије поучити о томе.

Да се како ваља оцијени начин писања каквога писца, ваља одвојити казивање од казивања, одвојити израз од мисли. Али се догађа врло често, да се то двоје промијени једно за друго. И друго нешто има што се нераздваја увијек како ваља, а то је: љепота и карактеристичност у стилу. Може ко писати врло лијепо, па немати стила, и може имати стил, а не писати лијепо. Начин писања с особитом својом карактеристиком не мора имати потпуну љепоту као што је и лице с цртама добро одређеним ријетко кад лијепо, и као што је и карактеран човјек ријетко кад љубак. Особина каквог начина писања није у колориту, нити у већој или мањој живости боја, него у цртежу, смјештању и склапању мисли. Може бити да стил каквога писца више стоји до његова карактера него до његова духа, више до његова наравственога него ли до философског или умјетничког погледа на свијет. Цицерон је писао прекрасно, али у њега нећеш наћи стила, јер он је био човек без карактера. А стила ћеш наћи и у Тацита и у Цезара. У Француза не може бити стила, јербо им језик доноси, да је стил свакад једнак. Ко пише француски, или пише као добри писци француски или пише рђаво. Упоредивши Русо-а са Волтером, изаћи ће истина, да им је стил различит; али је то

само у толико, у колико се у њих двојице погледи један од другог разликују. Гдје се Русо слаже с Волтером, он нише као и Волтер. У њемачкоме језику, богу хвала, нема никаква стила, него је најшира слобода; и омет је у Њемачкој мало писаца који се на своју руку користе лијеним правом да сваки особени начин мишљења на особени начин искажу. Могу се на прсте побројати они који имају стила, на их неће на све прете ни достати. Може бити да се за јединога Лесинга може с поузданошћу рећи: има стила!

Друго је питање: рашта толики силни њемачки књижевници тако рђаво пишу? Може бити, да је то тога ради, што се не старају; а не старају се, што се као Нијемци часно и поштено држе ствари, те им се чини кицошење да начине казивање лепше од мисли. Ако занемаривање стила отуда долази, ваља похвалити поштену тежњу, али је параветвеност, која се ту на видјело пушта, лажна. Као год што се вели: мисао ствара изреку, може се рећи: изрека ствара мисли. Ријечи су као невриједне шкољке, у којима се кашто налазе мисли као скупоцјен бисер, те с тога неваља ни шкољке презирати. Ријетко се досијева до нових мисли. Само је та разлика међу духовитим и сиротним писцем, што је онај одарен бољом пријемљивошћу, да ухвати и у себе прелије мисли које сећ иливају по ваздуху, а које онај не умије ни да опази; али он нових мисли не ствара. Кад би се круг човјечанске радљивости знатно раширио, дух би човјечански претрпιο грдни преврат, тако грдан, да ми то ни слутити нијесмо у стању. Највећа позната револуција, коју је поднијело човјечанство, бјеше хришћанство, па се опет не може рећи, да смо задобили бог зна колико нових идеја које старима нијесу знане биле. То се изјашњава тијем, што је било хришћанскога сматрања ствари још прије Христа, и ако не у толикој снази у коликој је оно данас. Ако дакле писцу није могућно створити нових идеја, могућно је старе идеје у нове облике прељевати; и као што је животна снага у свему јестаству иста и само је облик којим се бића земаљска разликују и у редове нижу, тако ће и вјечно не рођена мисао лепшим или ружнијим говором лепше се или ружније изнијети на видјело. А зар онај што одгаји није вриједан колико и онај што роди?

(Свршиће се.)

Најдрагоценија бисер.

Истина да је чудно, готово невероватно, али ипак је истина, да бисер, који се рачуна међу највеће драгоцености, постаје онда, када шкољка почне боловати. Али тако је наука изрекла и шкољке, које су по изгледу најтамније и најнеугледније, легло су најлепших и највећих врста бисера.

Од најстаријих времена највећма су уважавали бисер са његове

чистоте, светлости и лепоте; и премда му унутарња вредност после драга камена долази, то га ипак многи због његове величине, боје и светлости исто тако цене као и драги камен, и донета у многој прилици бисер већма цене по драги камен. Она два славна бисера, од којих је један далеко чувена мисирска краљица Клеопатра у пићу растопила, да би Антонија њиме почастила, и о којима је у старом добу толико говорено, коштала су оба два милијона франака¹⁾. Јулије Цезар, кажу, поклатио је сестри великог Катона бисер један, који је вредио 200,000 франака. Жена цара Калигуле, кажу, да је у свечаним приликама носила бисерје, које је вредило до осам милијона франака. У данима највеће раскошности римске носиле су римске госне напуче, које беху искићене бисером. Неронову љубав госнама ценили су по киши од бисерја, коју је он по њима про-сипао. Доцније чинио је ту исту глупост и „лени Бекингем,“ који је делио међу госне, на двору краљице Ане од Велике Британије, бисер, од којег је вредило свако зрно скоро један милијон франака.

Има особита врста бисера, коју Французи зову „косоокруглим.“ То је управо нека врста од седефа, на којој се види како и природа има своје ћуди. Ове косоокругле седефе особито цене у Шпанији а тако исто и у Француској и Русији. Два најчудноватија седефа има један париски златар. Један представља цето са брадом, други Китајца, који седи скрштеним ногама на једном јастуку.

У новије време нашло се врло драгоцена бисера и у америкаским рекама — бисерне шкољке има у слаткој као и у сланој води. — Пре неког времена нашли су у Вермону један велики, округло бисер, који беше једанаест карата тежак. Боја му је тамна, али иначе је врло леп, и сада му је властник један Њујорчанин. Пре својих петнаест година много се говорило о лову бисера у Њуџерсеју. Тамо су нашли бисера, који је вредио 60,000 долара,²⁾ а гди који је био тако леп, да се могао мерити са оним из источне Инђије. Низ пробушена бисера носе многи у Паризу а тако исто и на истоку у коси и на телу. Источни бисер је увек пробушен врло ретко опточен. Најдрагоценији бисер је бледожуте златне, сребрне, или ти ружичне боје. Вредност бисера зависи од облика, величине и боје му.

Најскупоценији бисер јесте „источни,“ али он не мора бити увек са истока. Највише га доносе из источне Инђије али у последње време нађоше „источна бисера“ и на Панами. И Скотска, Веле и Ирска беху чувене са свога бисера а у Француској се и данданас добија доста бисера.

¹⁾ Франак је од прилике форинта шајна.

²⁾ Долар вреди 2 ф.

Многи од најпознатијег бисера својина је француске круне; тако „исток“ тежак је 27 карата а вреди 200,500 франака. Две минђуше, што изгледају као крушке, тешке су заједно 99 карата а вреде 300,000 франака. Осим тога има у Француској благајница још 72 драгоцене бисера, од којих неки изгледају као крушка а други су округли. Вредност им цене на 350,000 франака. Један врло велики бисер, облика крушкиног, којег је, као што кажу, Наполеон I. из Берлина донео, могао се видети 1855. г. на изложби у Паризу. Најпознатији бисер је „пегрница.“ А то с тога што је највећи и најлепши. Велики је као голубије јаје. Својина је шпанска. Филип II. купио га је у Панами за 50,000 дуката.

Варош Њујорк никад није била богатија бисером по сада што је Један низ. у ком је 72 као сребро бела „источна“ зрна бисерова, са крстом од алама може се добити код једног од првих златара њујоршких за 60 000 долара. Други златар има у излогу накит од бисера, који вреди 25,000 долара.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

* Одбор друштва „Преоднице,“ у Пешти, издао је позив на претплату на „Дим,“ роман Ивана Тургењева, с руског превео Илија Вучетић. Одбор у позиву свом овако говори: пре годину и по дана почело је друштво „Преодница“ да издаје „Збирку одабраних превода.“ Цел овоме подузећу беше: да се одабраним преводима из стране књижевности у неколико попуни онај недостатак, што се код нас осећа у књигама забавна и поучна садржаја. Разне неповољне околности пречиле су „Преодницу“ те није до сад могла да настави започето дело; но сад се узда, да ће у издавању оваких књига моћи много боље напредовати. Овим се отвара претплата на „Дим,“ најновији роман Ивана Тургењева. Име овога чувенога руског писца довољно је познато нашем читалачком свету; а кад томе још додамо, да је овај роман добио награду од 6000 рубаља, и да је одмах, чим је на руском језику изашао, преведен на француски, немачки и друге изображене језике, па да га и Мађари имају већ преведена: онда мислимо, да је сувишно још речи трошити у његову препоруку. У роману се овом претресају руски друштвени одношаји; а има у њему доста поучнога, што се даје применити и на наше одношаје.

Књига ће изнети око 18—20 штампаних табака на малој осмини, и стоји 1 фр. или 10 гроша чарш.

Претплата траје до Петрова дана (29. јуна); а најдаље за недељу дана после тога биће и књига готова. Ко скупи 10 претплатника добија за свој труд једну књигу или новце за њу. Новци се шаљу Милану

Бирвалском благајнику друштвеном (Pest, Fleischergasse Nro. 2. II. Stock). „Преодница“ се тврдо узда, да ће је у овом подухећу својски потпомоћи све омладинске дружине и сви чланови уједињене омладине, а особито сестре Српкиње, које је „Преодница“ поглавито имала на уму, кад је отпочела издавање одабраних превода.

Ми од наше стране најтоплије препоручујемо овај преодничин подухетак пажњи нашег читалачког света и надамо се да ће се жељи преодничиној одазвати и што више на ово дело претилатити.

* Амвросије Шарчевић, познати књижевник буњевачки, издаје „мађарско-буњевачко-српско хрватско-словенски“ речник, у ком ће особито обзирати се на јавне управне и судске ствари и називе.

Дело ће ово изаћи до 1. јула о. г. по нов. календ. и изнеће 200 листова у осмини. Цена му је 2 ф. а вр. Претплата се шаље писцу у Суботицу. Ко скупи 10 претплатника добија једну књигу на дар.

* Изашао је „рад југославенске академије знаности и умјетности. Књига VII. стр. 266 са три таблице. Цјена 1 фор. 25. новч.“ Садржај му је овај: „Покус монографије руњика од Љ. Вукотиновића. Богомили и Патарени од дра Фр. Рачкога. Прилози трговачко-политичкој историји републике дубровачке од дра П. Матковића.

* Иван Кукуљевић Сакцински, издао је књигу под насловом: „Марко Марулић и његово доба.“ (Прештампано из књиге I. „Стари писци хрватски.“)

* Непознати писац с босанске границе издао је књигу: „Крвава књига“ или „споменик на 405 година после пропасти краљевства босанскога.“

* Никола Попов, професор на московском свеучилишту, издао је књигу: „Мађарски историк Владислав Салџи и историја Угарске од Арпада до прагматичне санкције.

* Иван Фијамин издао је „Поштењака или ти правце и дужности по Цесару Канту. На Рједи словима тиск. камен завода Емилија Моховића.“

Цртице о васпитању.

Треба ли водити дневник, у ком се прибележава све, што нам се у животу догађа? Треба али не увек! Треба у не злобној младости и у зрелом добу. Ту човек највише истину говори. Али између оба та доба леже године сујете, сујете, од које се ни најбоља деца не могу отрести а можда и не треба да се сасвим отресу. У том добу слабо вреди дневник!

БИБЛИОГРАФИЈА*)

Српске књиге.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ (ЕПСКЕ.) Скупио их и на свет издао Благоје Стојадиновић. I. Половина чиста прихода од ове књиге одређена је на споменик кнезу Михаилу. У Београду у државној штампарији 1869. На 8-ми 2 л. 192 стр. Стоји?

СРПКИЊА У ХАРЕМУ или БЕДНО СТАЊЕ СРБАЉА. Драма у три радње. Написао Милош Стојановић. У Београду, у штампарији Николе Стефановића 1869. На 16-ми 104 стр. Стоји?

ОБЛИЦИ СРПСКОГА или ХРВАТСКОГА ЈЕЗИКА, написао Ђ. Даничић, пето издање. У Загребу, у штампарији Драгутина Албрехта 1869. На 8-ми Стр. 120. Стоји?

КАКАВ ЈЕ КО ОНАКО МУ И БИВА. Преповетка из народног живота. Написао за народ Панта Поповић. У Новом Саду. Платонова штампарија. 1869. Стр. 136. На 16-ми. Стоји 40 пов. а. вр.

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

С А Д Р Ж А Ј.

О законодавству у уставној држави. (Из књиге: „О уставној држави и њезиним установама“) Од Ђ. Вукићевића. б) О правима законодавног тела и земаљских заступника. — Тетинска ружа. (Чешка.) Песма Ђене Павловића. — Дан пре... Приповетка И. С. Тургенјева. IX. X. — Приморске народне песме. (Скупио Славољуб Лжичар.) 11. — Дарвинова теорија и наука о језику. Посланица Ав. Шлајхера својему пријатељу дру Е Хекелу, професору зоологије и директору зоологичког музеја у Јени. Пре-
вео Стојан Новаковић. (Наставак.) — Подлистак: Нешто о језику и стилу. (Лудвик Берне.) — Најдрагоценији бисер — Књижевне белешке. — Цр-
тице о васпитању. — Библиографија.

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Хацић.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1869.